PRO

LIBERTATE

STATVS ET REIPV-
BLICAE VENETORVM GAL-
LOFRANCI AD PHILENETVM
EPISTOLA.

880 · 1

PARISIIS,
ANNO M. DCVII.

GALLOFRANCVS PHILENETOS.

HABET IRATVS PATER ſua verba, quorum ea vis eſt, vt filiis, à quibus læſus videatur, quam maximum terrorem incutiant: Habent & filij ſua, quibus querantur hoc colore quaſi duriore Patris cõtriſtati ſententiâ, & in his ingenij pars eſt dolor: Habent ſua quoque adulatores, quorum blanditiis facilè decipiantur Principes, ſi ſacras aures illis patefaciant. Habent denique ſua Pacifici inaffectata nudæ veritatis verba, quorum lenitate rerum atrocitatem ſubducere ac veluti panchreſto medicamento laborantes amicos reficere valeant, imo ab ipſomet qui vulnera impoſuit obtinere vt filiorum religioni medeatur. Et his ſermonibus ſalutaria inſunt remedia, quæ quidem ſi adhibenda vnquam fuerunt, hodie certè in cõciliandâ Summi Põtificis & S. Sedis Apoſtol. Cathol. Rom. cum Sereniſſimo & Sapientiſſimo Duce Auguſtiſſimoq; Venetiarum Senatu beneuolentiâ imprimis neceſſaria ſunt. Sed hec Regium verè opus. Et ſi qui Principes aut alias viri boni malis temporibus exſtitêre, ſiue qui cœleſtia maximè, ſiue qui in terris ad homines pertinentia procurarunt non aliâ ratione quàm vel pacificatoriis legationibus, vel per Epiſtolas amicorum diſcordias ſedare conati ſunt, vnicum quippe iſtud ſermonum φαρμακὸν σοφώτατον ſemper viſum eſt, idémque præſtantiſſimum & capiti ac membris totius Reip. Chriſtianæ ſaluberrimum. Id verò à Chriſtianiſſimo Francorum Rege potiſſimùm ſperandum eſt, à magno, inquam, illo Henrico, de quo quidem meritò dici poſſit, quod olim de Traiano victor, in eo nimirum tantum eſſe rerum maximarum modum, vt temperamento quodam virtutes omnes miſcuiſſe videatur. Is cum voluerit facillimè omnium diſcordes animos ad concordiam adducet diſſidentium illarum poteſtatum concordiam adducet diſſidentium illarum poteſtatum conciliator æquiſſimus. Sed interim dum eius anthoritas interueniat quoniam à me petis (vir illuſtriſſime) vt de tribus legibus à Duce Senatúque veſtro nuper in Reipub. Venetorũ latis, quas Pontifex Max. monitione ſuâ execratus eſt, aliquid ad te ſcribam, quæ ſit his de rebus Gallofrancorum Catholicorum & Orthodoxorum ſententia tibi aperiam paucis, idque liberiùs etiam pro more Frãcico, ſeu vt cum Cypriano loquar, more magis Chriſtianiſſimo, & qualecunque erit, cùm abs te ipſo, tùm etiam à bonis omnibus animo potiùs quàm auribus percipi velim. Nec enim ea mihi mens eſt quæ Tertulliano Africano olim fuit, qui licèt magni ingenij vir, & iuris diuini atque humani ſcientiſſimus, tamen & acrior in Rom. Pontificem fuit, & liberior etiam in Principes auſus cùm de Pilato loqueretur, acerbiùs in vniuerſum pronũciare. Etenim cum ſub eo Rege viuamus qui nullum vnquam ſanguinarium verbum, ne aduerſus inimicos quidem protulit, ita nos eius exemplo decet eſſe moderatos. Illud verò non ignoramus quod alibi S Gregorius Papa ſcripſit: *Quatuor modis humanum iudicium peruerti, Timore, dum metu poteſtatis alicuius veritatem loqui pertimeſcimus: Cupiditate, dum præmio alterius animũ corrumpimus: Odio, dum contra quẽlibet aduerſarium molimur: Amore, dum amico vel propinquo contendimus præſtare auxiliũ.* Et ij ſumus quos nec vlla gratia flectere, nec potẽtia rũpere, nec pecunia corrũpere, nec adulatio adulterare poterit. Ad rẽ igitur. Tres à Principe veſtro ac ſenatu leges latas perlegi, quarũ primâ ſancitũ eſt bona à laicis abſque permiſſu Principis & authortate publicâ ad perſonas Eccleſiaſticas nullâ alienatione transferri

poſſe. Altera eſt de nõ ædificádis nouis Eccleſiis aut Monaſteriis,& ne cuiquã ſiue ſæculari ſiue Eccleſiaſtico in vrbe Venetiarũ religioſas domos vel Hoſpitalia & pia loca ſine Ducis & Reip. ſpecial: licẽtia fũdare vel erigere liceat,quod & decretũ eſt obtinere etiã in omnib iuriſdictionis Venetorũ locis pœnâ exilij ac perpetu. carceris & publicationis fũdi,vẽditioniſq; ędificij cõtra fac* taciẽtes indictâ. Tertia eſt de grauiorũ maximè & atrociorũ criminum ab Eccleſiaſticis perſonis cõmiſſorũ iudiciis à ſupremo conſilio decẽ Re.p.Cõſiliariorũ ferẽdis. Quæ quidẽ antequã ordine vt expedit meâ diſſertatione explicẽ,imprimis ea pręſtari lubet, quę olim Auguſtiſſimi Senatus Pariſiẽſis Patres in illâ pro libertate Eccleſiæ Gallicanę aduer.* Rom. Aulã defẽſione Ludouico XI. Frãcorũ Regi oblatâ protestati sũt. Nimirũ, Nolle me Sãctitati, dignitati Honori, & authoritati sũmi Põtificis & S.Sedis A.C.R. quicquã detrahere. Quin poti* omnẽ honorẽ,reuerẽtiã & obediẽtiã quã vnuſquiſq; pius & fidelis sũmo Eccleſię paſtori debet,exhibere velle,& ſi quid emẽdatione dignũ exciderit Eccleſiæ determinationi quæ errare non poteſt ſubiicere paratũ eſſe. Mihi enim in memoria fixus eſt ille ſiue Lucij ſiue Agathonis Papæ à Gratiano citatus Canon à rectâ. Cauſa 24. q.1. *A recta in munum fide & Apoſtolica tramite nolumus recedere, quoniã hæc æterna eſt Apoſtolorum viua traditio, hæc vera charitas quæ prædicanda eſt & præcipuè diligenda ac fouẽda atque fideliter ab omnibus tenenda, hæc ſancta & Apoſtolica mater omniũ Eccleſiarum Chriſti Eccleſia, quæ per Dei omnipotẽtis gratiã ab Apoſtolicæ traditionis ſemita nũquã erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauanda ſuccubuit, ſed, vt in exordio normã fidei Chriſtianæ percepit ab authoribus ſuis Apoſtolorũ Chriſti Principibus illibata fide tenus manet.* His præmiſſis ad primã veſtrã legẽ venio, & [hæc quaſi operis fũdamẽta iacio Nimirũ huius vniuerſi orbis regna in variis terræ partib. à ſolo Deo Opt. Max. determinata & diſcreta eſſe. Falsò enim Diabol* mẽdaciorũ ppetuò eloquẽtiſſimus aſſerebat ſuũ eſſe ſummã fortunã & regna dono dare, nec enim cuiquã vllũ eſt in mũdi Imperiũ, vt nec in Dei tẽplũ, nec in primogeniturã Ruben à Iacobo pgnati, nec in primogeniturã Leui filij Iſrael, nec in duplex os Sacerdotũ, vt nec etiã ius habuit in veteri & Iudaicã, nec in nouã Chriſti Eccleſiam. Itaque certũ eſt neque Reges, neque Magiſtratus, qui Dei miniſtri ab Apoſtolo Paulo vocati sũt ab alio pẽdẽre quã à Deo, in cuius rei fidẽ pulchrè Irenæus Lugdunẽſis Eccleſiæ Epiſcopus *mundi Principes indumẽto inſtitiæ amictos diuis leges habẽtes de quibus cũ iuſtè & legitimè fecerũt nõ interrogabũtur, neque pœnas dabũt, ſi quæ verò ad euerſionẽ iuſti iniquè & cõtra legẽ & more Tyrannico exercuerint, in his iudicia Dei reſeruãtur, Deo nẽpe ſoli peccãtes de his quæ Regibus à Deo cõmiſſa ſũt Deo ratiõnẽ reddũt.* Sic Rex Deo dilect* in Pſalm. 51. dicit *Tibi ſoli peccaui Deus.* Ita & Rex Francorũ in Regno ſuo Imperator eſt, & quia à Deo immediatè ſuum diadema, ſuũ ſceptrũ, ſuũ denique Regnũ obtinuit, idcirco DEI GRATIA REX dicitur, nec vllũ in tẽporalibus ſuperiorẽ agnoſcit præter ſupremũ illũ Monarchã Deũ. Patronus etiã ac fũdator præcipu* eſt omniũ Frãciæ Eccleſiarũ. Multę præterea eius prærogatiuæ, multa illi priuilegia, plurima indulta à Sũmis Põtificibus cõceſſa, vel potius agnita, denique ad eũ pertinet bonorũ, immunitatũ, libertatũ, Pacifici ſtatus, honeſtatis, recti ordinis, diſciplinæ atque integritatis Eccleſiaſticæ protectio atque cuſtodia, verũ inter plurima huiuſce poteſtatis iura illud præclarũ eſt quod Eccleſiaſticę perſonę & Religioſi quos *Homines manus mortuæ* noſtri vulgò appellant prædia ſine Regis licẽtiã poſſidere nõ poſsũt, quæ quidẽ eis ſacro diplomate cõceditur, & id eſt quod vocamus, *Amortiſſement.* Quod ius nõ modò apud nos, ſed & in Hiſpania locũ habet: cuius rei teſtis eſt Petrus Belluga Valẽtinus ciuis in ſuo ſpeculo titulo de amortiſationibus: Tale autẽ hoc ius eſt, quòd non modò Regibus Frãcorũ Chriſtianiſſimis, Regib* itẽ Hiſpanorũ à Deo datũ fuit, ſed iure

ſed iure cõmuni omnibus Principibus competit, atque ideò Duci Venetorum & Reipub. vt aliis omnibus penes quos ius eſt ſummi Imperij, quod dum dicimus ſummum Pontificem non lædimus, ſed id tantum fœderatis & amicis, quibus æternæ gratiæ à nobis habendæ ſunt quòd rebus Gallofranciæ afflictis de ſalute noſtrâ numquam deſperauerunt, id inquam iis conſeruandum eſſe contendimus, quod cùm ad eos iure pertineat, iure eripi non poteſt. Ius autem illud ſummæ poteſtatis & meri Imperij quod à Deo ſolo concedi & pendêre dicimus quin vobis competat numquam in dubium reuocatum eſt: Aliquid tamen hac de re dicam lubens in maiorem veſtræ gentis gloriam, eius originem repetens breui quidem ſermone ſed prolixo affectu, quid enim proferam quæ Atrianus vel quę Euſtatius in notis ad Dionyſium de ſitu orbis retulit de ortu Venetorum à nobilibus Paphlagonum proceribus? Satis erit ſi obſeruemus eodem tempore quo Franci in Gallias venêre, & regnare cœperunt, eamdem illis regni diem fatalem fuiſſe qui Venetis Reip. ſuæ; & vt eadem vtriuſque gentis fuit ſynaſtria, ita eamdem vtrique datam videri à Deo ſummi Imperij poteſtatem. Notum eſt eo ſæculo, quo Procopius ſcribit fundatum circa Arelatenſium Prouinciam Frãcorum Regnum, Venetos in Italiâ dominationis ſuæ fundamenta iecisſe: Nec illud prætermittam quod Iuſtin. Imperator in Nouellis ſcripſit VETVSTAM VENETORVM GENTEM AC NOBILEM, VNDE MAGNÆ COLONIÆ DEDVCTÆ. Vnde Veneti in Italiâ, in Aquileiâ omnium ſub Occidente vrbium maximâ, de cuius dignitate & eminentiâ in Gratiani Decreto plures exſtant loci, inter quos maxime notandus Canon pudenda cauſa 23. quæſtio. 22. ex quo quidem intelligere eſt hanc olim conſuetudinem obtinuiſſe, *vt Mediolanenſis & Aquileienſis Epiſcopi* (inquit Papa Pelagius) *ſeſe inuicem ordinarent quia pro longinquitate & difficultate itineris ab Apoſtolico, id eſt à Papa eos ordinari onerosum fuiſſet*, idque, quamuis alio reſcriptò quod eidem Pelagio vel Gelaſio aut Gregorio tribuitur vt antiquis moribus contrarium damnatum ſit Canone iſtud eſt 11. q. 3. tamen rationi conſentaneum à Doctoribus Canoniſtis habitum eſt, diuque obſeruatum, licet Rom. Pontifex aduerſus dictos Mediolanenſem & Aquileienſem Epiſcopos brachium Principum ſæcularium implorarit. Quod ſi ſummus Pontifex *ad quem omnium Eccleſiarum inſtantia* (vt ait D. Paulus) *ad ædificationem Chriſtianitatis pertinet*, quique ideo vniuerſæ Eccleſiæ Rector à D. Ambroſio dictus eſt, in ſpiritualibus tamen quæ potiſſimum curarè debet noluit eſſe curioſior, videant ſapientiſſimi Principis Venetorum Conſiliarij num Pontifex hodiernus ab ijs rogandus ſit, vt hoc exemplo non ſatagat, non conqueratur, non execretur ob ea quæ à Principe veſtro facta ſunt non tam ad Eccleſiã, quàm ad Reipub. ſtatum pertinentia. Addi poterit hiſce precibus ſi è re & vtilitate publica id eſſe iudicabitis pulchra Synodi Aquileienſis hiſtoria cui præfuit magnus ille D Ambroſius. Huius memoriam, cuius aliquanto obſcurior fama eſt eorum incuriâ qui illam vti oportebat non coluerunt à nobis excitandam puto vt Reip. veſtræ proſit. In eâ cum de fide actum eſſet, de abdicando nempe Palladio Arriano quòd Niceno Concilio nollet ſubſcribere, repetitis Nicenorum patrum regulis ſtatuta Aquileæ facta inter Synodos Catholicas recepta, & ab vniuerſâ Eccleſia adprobata ſunt, & quamuis reſcripto Imperatoris nimirum Gratiani quem ſuum vocat Ambroſius qui in Occidente regnabat dum Theodoſius in Oriente Synodus conuocata eſſet, tamen Damaſus Papa non ideo conqueſtus eſt: Beatus quippe Ambroſius ſuggerebat non neceſſariam videri multitudinem Sacerdotum, & ſatis ſuperque eſſe ſi vicinarum ex Italiâ ciuitatum adeſſent Epiſcopi ita inquiens, *Abſtinendum venerabilium virorum fatigatione cenſemus ne quis vel maturo æuo grauis vel*

corporis debilitate confractus inſuetas repetat terras. Hæc ad excuſandum Damaſum Romanæ Eccleſiæ Pontificem Maxim. pertinebant, qui, licèt eius ſæculo Roma non careret aſſentatoribus, Pontificiam dignitatem minui clamitantibus, noluit tamen conuocationem Aquileæ factam ſub eo prætextu reuocare quod illo abſente Synodi Patres conueniſſent. Si quid igitur factum à Principe & Senatu veſtro, non in cauſâ fidei, ſed latis in vtilitatem & commodum Reip. legibus, intelligat ſummus Pontifex læſam hac in re non videri eius dignitatem, ideoque nullum eſſe indignationi aut querimoniæ locum. Nunc probandum eſt primum Ducis veſtri ac Senatus Decretum ſacris legibus tam Imperatorum quàm aliorũ & maxime Gallofrancorum Principum conſtitutionibus conuenire. Quod quidem Philippi Valeſij Regis Chriſtianiſſimi ſæculo viri pij & docti plurimi, atque inter cæteros Iacobus Capellus Aduocatus Regius Catholicus vir & eloquentiſſimus & conſummatiſſimus, Marillacus homo verè cordatus, Seguierius vir magni iudicij, Menillius facundiſſimus, Thuanus rerum peritiſſimus, Iacobus Faius vir animi magnitudine, oris libertate, & ſummâ literarum cognitione præſtantiſſimus, quique his demum ſucceſſit libertatis Gallicanæ murus, & Iurium regalium vindex acerrimus Ludouicus Seruinus tam publicis actionibus quã ſcriptis ſuis aſſeruerunt, & ex ijs potiſſimum Capellus in libello quem Franciſco I. Regi Chriſtianiſſimo obtulit, & Seruinus libro Vindiciarum ſecundum libertatem Eccleſiæ Gallicanæ & Regij ſtatus Gallofrancorum Auguſtæ Turonum edito, ex quo deſcripſi quæ ſequuntur. *Olim* (inquit) *Leuitæ in terrâ ſanctâ prædia non poſſidebant ſaltem hereditario iure, vt ex Deuteron. 10. & 18. & Leuit. 25. capitib. diſcimus. Sic neque teſte Plinio Druidæ in Gallijs. Clericis vero & Monachis Chriſtianis ſub veteribus Principibus prohibitum fuit, ne quid ex donatione ſiue ex teſtamento caperent. Quod D. Hieronymus ad Nepotianum ſcribens diſertis verbis teſtatur, vbi non de conſtitutionibus Principum conqueritur, verùm ſe dolere ait quod Chriſtiani clerici meruerint hanc legem. Ea lex eſt Valentiniani Valentis, & Gratiani ad Damaſum Epiſcopum vrbis Romæ, Eccleſiaſtici &c. Cod. Theodoſ. de Epiſcopis & Cleric. & Eccleſ. In qua tamen legi Moſaicæ contrarium eſt quod ijs capere licebat, vt à propinquis ad quorum ſucceſſionem vel bona iure ciuili vel edicti beneficio admitterentur. Sed durior lex in Gallijs ſcripta eſt, aut iure non ſcripto, & conſuetudine lex Moſaica repetita, per quam Clericis prædia poſſidere nõ licuit, de qua Sydonius Apollinaris. Obtinuit,* (inquit) *vt portio noſtra ſit Dominus, atque vt adſcripti turmis contribulium Leuitarum non remaneamus terreni quibus terra non remanet, inchoemuſque vt à ſæculi lucris, ſic quoque à culpis peregrinari. Scio Saluianum Maſſilienſem in librò 3. ad Eccleſiam Catholicam ſic dixiſſe. Qui antiſtat in Euangelio ſacro, antiſtare debet in humano teſtamento, ſed præponuntur tenebræ luci, terra Cælo, mundus Deo. Quibus verbis aduerſus eos exclamat qui liberis religionem ingredientibus non eſſe opus ducebant æquam accipere cum fratribus Patrimonij portionem. Sed ea lex erat illius ſæculi vt dandos quidem vitæ vſus Chriſtiani cenſerent ei cui vita concederetur, verùm vſufructu dato tolleretur proprietas. Nimirum parentes liberos abdicabant quos religioni dicabant, & eos iubebant quaſi Latinos eſſe libertos, vt viuerent ſcilicet quaſi ingenui & morerentur vt ſerui. Certè ſub Leonis Papæ I. tempora ferunt Hilarium Arelatenſem Epiſcopum cùm bona ſua propinquis reliquiſſet ea non ſolum quæ Arelatenſis habebat Eccleſia iure optimo poſſediſſe, verùm acceptis numeroſis hæreditatibus ampliauiſſe. Ita dixit Proſper in lib. 2. de vita contempl. c. 9. vbi idem refert de ſancto Paulino. Sed credibile eſt, imò aliter haud credendum, illos à Principibus gratiam impetraſſe qualem vulgo noſtri literas amortiſationis vocant. Sanè Conſtantinus Eccleſias tam Orientales quàm Occidentales ampliſſimis prædijs dotaſſe dicitur, vt victus Clericis præberetur. Sed ſi donis vel ab eo vel ab alijs poſſeſſionibus Eccleſiaſtici rectè vſi fuiſſent, quarum prima pars veteribus*

Canoni-

Canonibus Epiſcopo adſignata erat vt peregrinos inopes hoſpitio exciperet, ſecunda alendis Clericis impendebatur, tertia pauperibus, quarta ſartis tectis ſacrarum ædium, forſitan (vt vir pius dixit) non tot hoſtes hodie pateretur Eccleſia, nec eſſent huiuſmodi legibus diuitiæ Clericorum poſſeſſioneſque circumſcriptæ. At iuris etiam Canonici profeſſores dicunt Apoſtolos futuram Eccleſiam in Gentibus prauidentes idcirco prædia in Iudæâ non adeptos ſed pretia tantum ad fouendos egentes, & ab iis profertur Canon futuram qui à Gratiano Melchiadi Papæ tribuitur inſertus cauſæ 22. q. 1. vbi hæc ſcripta ſunt (Conſtantinum Magnum Fabricandi Eccleſias in ſuo degentibus Imperio licentiam dediſſe, & prædia conſtituiſſe tribuenda) Tum hæc adiecta. Denique idem Princeps donaria immenſa contulit & fabricam templi primæ ſedis beati Petri inſtituit, adeo vt ſedem Imperatoriam relinqueret & beato Petro ſucceſſoribuſque ſuis profuturam concederet. At quidam proferunt Vrbani Papæ Decretum quo ſtatutum fuiſſe dicunt, vt Eccleſia Romana lucret prædia poſſidere quorum prouentibus ipſius miniſtri alerentur, & hoc decretum à Gratiano refertur in illa cauſâ 12. quæſt. 1. in Canone videntes. Addunt horum bonorum alienationem ſub excommunicationis pœnâ interdictam. Sed quis præſumat ſanctum illum Martyrem Vrbanum qui ſub Heliogabalo cum aliis Chriſtianis in latibulis ſe occultabat, & cuius omnis cogitatio motuſque animi in capiendis de propagandâ religione conſiliis, & pertinentibus ad beatè viuendum ac bene moriendum, aut in ſtudiis ſcientia cognitioniſque diuinæ verſabatur, in terras ferri voluiſſe? Tum Chriſtiani omnes nec vitiis animum applicabant nec diuitiis, ſed martyrii gloriam quærebant & poſſeſſionum fruſtra ab ipſis acquiſitum fuiſſet dominium cùm iis frui non liceret. Quamobrem cœlum petebant & ſolo animi ardore concaleſcebant. Ab aliis igitur quàm à Pontificibus martyrium paſſis huiuſmodi de licentiâ poſſeſſionum acquirendarum probationes petendæ ſunt ſiue in Italiâ, ſiue in aliis locis. Quæ verò ſub Principibus Chriſtianis vel in Galliis vel alibi eis data ſunt, ea nō niſi permittentibus Principibus habuere, vt ex Gregorii I. Papæ lib. 5 Epiſt. 5. colligi poteſt, vbi prædiorum quæ in regno Galliarum ad eum pertinebant rectorē Candidum Reginæ Brunichildæ commendat. Et quod in cap. 1. de cenſibus & in aliis iuris Canonici locis ſcriptum eſt prædia conceſſa fuiſſe Præsbyteris, depromptum eſt ex capitularibus Caroli Magni, & Ludouici, vbi de Manſo quod Eccleſiæ vnicuique tribuitur mentio fit. Verum quæ cauſa eſt cur in Galliis & in aliis multis regionibus Clericis prædia ſine licentia Principis habere non liceat? Huius rei ratio eſt quod cum prædia ferè omnia vel feudorum dominis vel iis qui cenſuales appellantur penſiones & tributa debeant quæ ex mutatione poſſeſſorum illis pendi ſolent, extinguerentur, nec cenſui cenſendo fundi amplius vlli eſſent, id eſt, nec emerentur ſi Eccleſiaſtici eos acquirerent. Etenim Eccleſiæ, Collegia, & Ciuitates quibus olim res templorum, id eſt, ædificiorum Idolis ſacratorum ab Ethnicis ablatas Imperatores tribuerunt, denique corpora omnia & vniuerſitates manus mortuæ vocantur, quia regionibus ſimiles ſunt, ex quibus licèt multi decedant, tamen cum in eorum locum alii ſubiiciantur, eadem exiſtimantur, vt idem populus, idem Magiſtratus qui abhinc centum annis fuerunt, quamuis ex illis nemo ſuperſit. Et hanc ob cauſam cùm etiam iure communi rerum Eccleſiaſticarum alienatio prohibita ſit. Regiis quoque conſtitutionibus anni 1402. & multis Senatuſconſultis tam Regi quàm nobilibus, & aliis feudorum & cenſualium prædiorum Dominis conſultum eſt, vt Eccleſiaſtici gratiam à Principe obtineant, & poſtea hominem, quem leges aliquæ municipales viuentem, morientem & confiſcantem appellant, dominis offerant, & pro eo iure quod quidam Morticinium, alii iiſdem ... vocant, partem tertiam rei æſtimatæ vel aliam ex arbitrio iudicis ſoluere tenentur. Rex verò ſolus huiuſmodi conceſſiones dare poteſt qui bus renunciat iuri cogendi Eccleſiaſticos ad transferendas res alienatas in idoneam Laicorum manum. Et hæc ratio eſt quoniam intereſt Principum ne Eccleſiaſtici tot prædia comparent vt Laicos ſpolient, & ita breui habeant rerum omniū

copiam,

copiam, qua ratione frequentibus ſancti Senatus Pariſienſis placitis cautum fuit ne abſque permiſſu Pincipis vlla immobilia Clerici vel religioſi teneant, & ita contra Cathalaunenſem Epiſcopum iudicatum fuit anno Domini 1277. In ſummâ hoc ius ad Principem pertinet vt ſine eius licentiâ Eccleſiaſticæ perſonæ nihil poſſidere queant, vnde Iuo Carnotenſis in Epiſtolâ ex authoritate D. Auguſtini contra Clericum dicentem, *quid mihi & Regi?* ita ſcribit, *Quid tibi ergo & poſſeſſioni? Per iura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Dixiſti, quid mihi & Regi? noli dicere poſſeſſiones tuas quia ad ipſa iura renunciaſti humana quibus poſſeſſiones tenentur. Quod ſi hæc & æternâ lege ſancita eſſent non eſſet in manu Principum vt ea in quibusdam diſtrictè iudicarent, in quibuſdam miſericorditer relaxarent.* Et hæc ad primã legẽ ſufficiẽt. Nũc ad alterã deueniendũ, quã & pro virili parte defendã & cùm authoritatibus, tũ etiã exẽplis confirmabo. Imprimis id erit obſeruandũ veteres Chriſtianos multa ab horridâ illâ Ethnicorum antiquitate in vſum Eccleſiæ flexiſſe, quæ interueniente Principum authoritate in morem inducta ſunt, cùm alioqui vim ſuam retinere non poſſent. Vnde quod olim obtinuit vt dedicatio Templorum non niſi per Magiſtratus fieri poſſet etiam ſub Principibus Chriſtianis in ipsâ pene Chriſtianæ gentis origine reuocatum eſt, & ad noſtra vſque tempora manauit à Maioribus traditum, quorum fidem nos quoque ſequuti ſumus. Notum eſt Imperatoris Conſtantini decretum, quod fecit ipſe de Inſtaurandis Templis, quod & alij poſtea eius exemplo fecere Imperij ſucceſſores, qui cum ciuitatem aliquam Imperatoria auctoritate innouarent, non modo ciuilibus formis, ſed etiam priuilegijs & iuribus Eccleſiaſticis eam decorarunt, quæ ideo & ipſis auferre licebat, & hac de re quæcumque vellent pro arbitrio ſtatuere atque decernere, vt notat Balſamon ad can. 17. concilij Chalcedonenſis. *Si enim* (inquit) *eis permittitur ea quæ voluerint de Regionum finibus ordinare pro innouatis à ſe vrbibus, multò magis, vt mihi videtur, Epiſcopatus Metropoleum honore donabunt, eorum qui præerunt promotiones deſignabunt, & alia quædam pro eâ quam habent poteſtate iubebunt.* Huc etiam referri poteſt Nouella Iuſtiniani 67. de non ædificandis nouis Eccleſijs aut Monaſterijs, vt intelligatur rerum quoque Sacrarum curam ad Principem pertinere, eiuſque authoritati competere, vt de ijs leges ferat, iubeat, & vetet. Cui quidem maximè conuenit quod habetur in tit. digeſt. de colleg. & corp. Nimirum *extraordinarium crimen eſſe in eos qui illicitum Collegium, vel quodcumque tale corpus celebrant, id eſt, ſine auctoritate Principis & Senatus, quorum vel mandatis vel Senatuſconſultis huiuſmodi Collegia & corpora diſſoluuntur,* qua de re Tertullianus, *in S. Ca. & Principum mandata coitionibus oppoſita deliquimus.* Quod ſi & exemplis rem confirmari oporteat, non deſunt quæ ſubijciamus, & inter cætera primum occurrit inſigne illud de Templo Pantheon celeberrimi nominis Romę quondam in Deorum Gentilium cultum erecto, quod cùm Bonifacius IV. in ſacrum vſum vellet conuertere, prius illi à Phoca tunc Imperatore impetrandum fuit, cuius rei author eſt venerabilis Beda in homilijs Æſtiualibus de Sanctis Tomo 7. his verbis. *Legimus* (inquit) *in Eccleſiaſticis hiſtoriis quòd ſanctus Bonifacius, qui quartus à beato Gregorio Romanæ Vrbis Epiſcopatum tenebat, ſuis precibus à Phoca Cæſare impetrarat donari Eccleſiæ Chriſti Templum Romæ, quod ab antiquis Pantheon antea vocabatur, quia hoc quaſi ſimulachrum omnium videretur eſſe Deorum, in quo eliminata omni ſpurcitia fecit Eccleſiam S. Dei genitricis atque omnium Martyrum Chriſti, vt excluſa multitudine Dæmonum, multitudo ibi ſanctorum à fidelibus in memoria haberetur, & plebs vniuerſa in capite Calendarum Nouembrium, ſicut in Die Natalis Domini ad Eccleſiam in honore omnium ſanctorum conſecratam conueniret.* Et in eiuſdem rei fidem ſic Mantuanus.

Pantheon hoc Templum Phoca donante recepit
Romulidûm paſtor Bonifacius, atque fugatis
Inde ſimul cum Matre Deis, ſolenniter omnes
Tranſtulit ad ſuperos, &c.

Non abſimile illud quod Aimoinus refert de Baſilicâ S. Vincentij (quæ nunc S. Germani à Pratis dicitur) per Childebertum Regem iuxta ciuitatis Pariſinæ muros ædificatâ, & eius pragmatico munitâ, cuius hæc verba ſunt. *Ego Childebertus Rex vna cũ conſenſu & volũtate Francorum & Neuſtraſiorum, & exhortatione S. Germani Pariſiorum Vrbis Pontificis, vel conſenſu Epiſcoporum cœpi conſtruere templum in Vrbe Pariſiacâ prope muros ciuitatis in terra quæ aſpicit ad fiſcum Iſciacenſem in loco qui appellatur Locotitia.* Antea enim in eodem loco Iſidis colebatur ſimulachrum, & in eius idolo diuini Numinis nomen aſſumebatur vt Annalium à Iacobo du Breul ſancti Germani Monacho & aliis probatis authoribus ſcriptorum monumentis proditum eſt, ex quibus etiam multa proferre poſſumus quibus luculentiſſimè probetur ſolos & primos per Gallias, Germaniam & alias Occidentis Prouincias Templorum authores fuiſſe Reges Francorum Chriſtianiſſimos, & inter illos Clodoueum, qui primus Chriſtiani nomen adeptus eſt, ædem ſacram D. Genouefæ quæ etiamnum Pariſiis exſtat, cõſtruxiſſe, & in honorem B. Petri & Pauli Apoſtolorum conſecraſſe, cæteros eius ſucceſſores pari pietate in ædificationem & fundationem Templorum multa erogaſſe: Denique per vniuerſam Galliam nulla Monaſteria, Religioſas domos, aut alia venerabilia loca, nulla etiam corpora & vniuerſitates niſi vel ſolius Principis liberalitate, vel ſaltem ipſius veniâ & approbatione conſtructa reperiri, nec nunc quidem vlla conſtrui poſſe niſi Regio Diplomate prius impetraro, & accedente præterea ſupremæ Curiæ Sacra vice Iudicantis SC^o. Sed quò magis domeſticum vobis arrideat exemplum, non erit alienum pauca referre de Auguſtiſſimo D. Marci Templo, quod Sebaſtianus Zianus quondam Dux veſter Venetiis erigi curauit, tantâ arte & tanto ornatu conſpicuum, vt non immeritò quidam authores AVREAM AEDEM appellarint. His authoritatibus & exemplis oſtendetis nihil à vobis actum, niſi more Inſtitutoque Maiorum, qui vt nimium in Templis exſtruendis Chriſtianorum ſtudium reprimerent, non temere, & niſi ſpeciali Principis conceſſu id fieri paſſi ſunt, longè ſatius eſſe exiſtimantes *Pauperibus* (*quæ viua Dei Templa & ſimulachra ſunt*) *ſubuenire, quàm parietes Templorum exornare*, vt piè dixit Valafridus Abbas, qui ideo Gregorium Papam maximè commendat, quod non tam in Templorum exſtructione & exornatione quàm in doctrinâ & Eleemoſinis laborarit. Et fortaſſe nunc magis expediat ob nimiam Templorum multitudinem à ſummo Pontifice querelam inſtitui (qualis eſt Petri de Aliaco Cardinalis Cameracenſis in libro de Reformatione Eccleſiæ Concilij Conſtantienſis Patribus oblato) quàm ideo commoueri, quòd à Duce & Senatu veſtro prohibitum ſit ne vlla in poſterum abſque eorum licentiâ conderentur, cùm præſertim hac in re non ſibi ius aliquod nouum dixerit, ſed priſco iure & communi aliorum more vſus ſit.

Supereſt tertia lex cuius facilis & prompta eſt defenſio, tam ex Apoſtolorum, quam ex Pontificum ſanctionibus & Doctorum ſacræ Theologiæ & iuris Canonici ac Ciuilis vſuque fori præſertim in Franciâ recepto. Prodeat imprimis D. Petri teſtimonium in Epiſtolâ 1. Cap. 4. verſici 15. vbi ita ſcribit, *Nemo veſtrûm patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.*

Cuius loci expoſitio eſt in Concilio Matiſconenſi primo circa tempora Pelagij II. Papæ Capitulo 7. his verbis concepta. *Vt nullus Clericus de qualibet cauſa extra diſcuſſionem Epiſcopi ſui à ſæculari iudice iniuriam patiatur aut cuſtodia deputetur. Quod ſi quicumque iudex cuiuſcumque Clericum abſque cauſa Criminali, id eſt homicidio, furto, aut maleficio hoc facere fortaſſe præſumpſerit, quamdiu Epiſcopo loci illius viſum fuerit ab Eccleſiæ liminibus arceatur*, vbi notanda exceptio, ex quâ liquet in cauſis Criminalibus maximè in eo Capitulo expreſſis Clericos iuriſdictioni ſæcularium iudicum ſubiici debere. Quod adeo verum eſt, vt aliâ probatione non indigeat, ſubiungam tamen D. Pauli authoritatem in Epiſtolâ ad Romanos Capite 13. ſic ſcribentis, *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt, à Deo ordinatæ ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, qui autē reſiſtunt, ipſi ſibi damnationē acquirunt. Nam Principes non ſunt timori boni operis: ſed, mali. vis autem non timere poteſtatem? Bonum fac & habebis laudem ex illâ: Dei enim miniſter eſt tibi in bonum, ſi autem malum feceris time, non enim ſine cauſâ gladium portat, Dei enim miniſter eſt vindex in iram ei qui malum agit.* Ad quæ verba eleganter ſcripſit Chryſoſtomus his verbis, *Omnibus hæc præcipi ſacerdotibus & Monachis, non autem iis ſolis qui huius vitæ negotiis occupantur, ſtatim in ipſo Prooemio declarat Apoſtolus, cum ſic dicit, Omnis anima, quaſi dicat, etiamſi Apoſtolus, etiamſi Euangeliſta, etiamſi Propheta, vel alius quiuis fuerit, ſubiectio enim iſta non euertit pietatem.* Et illo ſæculo certum eſt tam Laicos quàm Clericos etiam in Capitalibus cauſis Imperiali iuriſdictioni ſubiectos fuiſſe, quamuis à quibuſdam aſſeratur Eccleſiam quoque de Criminibus cognouiſſe priuſquam ad Laicum iudicem deueniretur ex Canone ſi quis ſacerdotum qui Papæ Pio I. tribuitur à Gratiano relatus in collectione Decretorum cauſa XI. q. 1. & ex Canone Clericus, qui Stephano in eadē collectione cauſa 3. q. 4. vbi hæc habentur. *Clericos Epiſcoporum ſuorum accuſatores vel inſidiatores de gradu decidere debere, & Curiæ tradi ſeruituros.* Etenim horum Canonum fides iis ſuſpecta eſt, qui vel eorum temporum doctrinam, vel authorum ſtylum, vel ſtatum Imperii non ignorant, vt etiam omnes illæ Epiſtolæ quæ Romanis Pontificibus vſque ad Syricium Papam adſcribuntur pro dubiis & incertis, ne dicam ſuppoſititiis habentur, quemadmodum & liber, qui inſcribitur Canones Apoſtolorum à quibuſdam liber de Epiſcopis nuncupatus, in quo nonnulla de Clericorum criminibus referuntur. Sed vera eſt hiſtoria Eccleſiaſtica de Paulo Samoſateno qui Aureliani Imperatoris authoritate ab Eccleſia, vnde aliter abigi non poterat expulſus fuit. Vera quoque lex eſt Philippi, qui primus Imperatorum Chriſto nomen dedit in l. data opera. C. de his qui accuſare poſſunt vel non; aduerſus incendiarios ſine vllo perſonarum diſcrimine. Quis verò neſciat in illa accuſatione aduerſus Athanaſium Alexandrinum Epiſcopum calumnioſè inſtitutâ, cum Arſenium occidiſſe falsò argueretur, à Conſtantino Magno datos iudices qui in ſynodo ſederant, vt ea de re cognoſcerent? Et Stephanum Antiochenum Epiſcopum (vt Theodoretus teſtatur & alii hiſtorici Eccleſiaſtici) ſub Conſtante & Conſtantio à Legatis, quos ad fratrem Conſtans miſerat, de vi publicâ & lege Cornelia de ſicariis reum peractum, & eorum iudicio in Palatio Principis, non in Eccleſiâ damnatum fuiſſe? Sed omnium inſtar eſſe poterit quod habetur in Epiſtolâ mille Epiſcoporum ad Imperatorem ſcriptâ, qui cum ab eo per literas rogarentur, vt de Concilio Calchedonenſi, & ſimul de Timotheo Æluro, qui reus erat homicidii, & Alexandrinū Epiſcopatum ambiiſſe dicebatur, quid ipſis videretur ſcriberent, hæc reſponderunt.

cunt, *Legibus ageret, qua enim Crimina ei obiicerētur menſuram egredi Eccleſiaſtica vindicta*, qua de re alij ad eumdem Imperatorem ita ſcripſere, *Timotheus veſtrā iuſtitiam debet experiri ſolummodò, quoniam ad magnitudinem commiſſorum eius poteſtas Eccleſiaſtica non ſufficeit.* Aliud præterea exſtat illius ſæculi ſcriptum his verbis, *de delictis autem & præſumptionibus, quas nefandè commiſit, Reipub. legibus & earum Præſidibus ſecundum rationem iudici competenti ſubdetur.* Et Euagrius author eſt à Zenone Imperatore aduerſus Alexandrinum & Antiochenum Epiſcopos latam fuiſſe ſententiam ob hoc ſolum quod alter coram ipſo Principe mentitus fuiſſet, alter Baſiliſci partes foueret. Denique, vt aliis exemplis compluribus facile demonſtrari poteſt, etiam in iis quæ ad Eccleſiam pertinent, ſecuritatem Eccleſiaſticam ſeueritate Principum ſemper adiuuari profuit, quod ex D. Auguſtino refert Decretorum compilator Gratianus in C. prodeſt 23. quæſt. 5. & idem D. Auguſtinus alicubi ſcribit, *Malos quoſdam Clericos Curiæ traditos fuiſſe.* An vt Curiæ ſeruirent? An vero (vt poſtea factum eſt) Imperiali brachio mancipati ſunt à Magiſtratibus ſæcularibus puniendi? Certè hæc verba (*Tradi Curiæ*) quam interpretationem recipere debeant, an illam quam Innocentius Papa III. dedit in Canone Nouimus. de verb. ſignif. in collectione Decretalium à Gregorio IX. Pontifice factâ, optimè norunt ij qui Theodoſianas leges ex recto puriorum iuris interpretum ſenſu didicerunt, inter quas notanda conſtitutio in l. ne quis officialium C. Theodoſiano tit. de Decurionibus. Sed vt ad alias pergamus authoritates, tres exſtant Iuſtiniani Conſtitutiones, Nimirum Nouellę 79. 83. & 123. in quibus Ciuilium & Eccleſiaſticorum Criminum differentia notatur, & in illâ maximè 123. cuius cap. 8. conſtituit Princeps ne propter quemlibet caſum Epiſcopus ad ſæcularem iudicē trahatur CITRA IMPERIALEM IVSSIONEM, quibus poſterioribus verbis ſummi Imperij ius ſibi reſeruat, & hoc agnouit Ioannes Papa in Epiſtolâ inter claras Codici Iuſtinianeo inſerta ſub tit. de Summâ Trin. & fide Cathol. vbi de Imperiali iuriſdictione ſic ait. *Non ei (S. Imperatori) parua viciſſitudo à potentia diuina tribuitur, per quē nullus rugis Eccleſia diuiſa ſecernitur, nullis inſertis maculis variatur. Scriptum eſt enim quia cum Rex iuſtus ſederit ſupra ſedem, non aduerſabitur ei quicquam malignum.* Hinc diſcat hodiernus Pontifex, num illius exemplo qui leges & conſtitutiones Imperatorias probauit, veſtri quoque Ducis & Senatus Decreta expediat comprobare. Sic alienę dignitati parcendo ſuam conſeruabit, eâ enim affinitate Principatui iūnctus eſt Pontificatus, vt meritò dixerit celeberrimus Doctor Bartolus Pontificatum quaſi fratrem eſſe, Principatum ſororis locum tenere. Videat etiam ſua Sanctitas & perpendat quę Papa Pelagius in Epiſtola 3. inter Epiſtolas Decretales S. Pontificum anno M.DXCI. Romæ editas Narſæ in Italiâ Duci ſcripſit Venetos potiſſimum ſpectantia. *De Liguribus* (inquit) *atque Veneticis & Hiſtriis Epiſcopis quid dicam, quos idonea eſt excellentia veſtra & ratione & poteſtate reprimere, & dimittitis eos in cōtemptum Apoſtolicarum ſedium de ſua ruſticitate gloriari.* Et ſtatim ſubiicit. *Nolite ergo dubitare huiuſmodi homines Principali vel iudiciali authoritate comprimere, quia regula Patrum hoc ſpecialiter conſtituerunt, vt ſi quis Eccleſiaſtici officij perſona cui ſubiecta eſt reſtiterit, vel ſeorſum collegerit, aut aliud altare erexerit, ſeu Schiſma fecerit, iſte excommunicetur atque damnetur. Quod ſi fortè & hoc contempſerit & permanſerit diuiſiones & ſchiſma faciendo, per poteſtates publicas opprimatur.* Quæ verba citantur à Gratiano C. de Liguribus cauſa 23. quæſt. 5. & his addenda eſt altera eiuſdem Pelagij Papæ Epiſtola 5. quam & citat idem Gratianus C. iſtud. cauſa

XI. q. 1. *Iſtud* (inquit) *eſt quod à vobis popoſcimus & nunc iterum poſtulamus, vt Paulinum Aquileienſem Pſeudoepiſcopum & illum Mediolanenſem Epiſcopum ad Clementiſſimum Principem ſub digna cuſtodia dirigatis, vt & iſte qui Epiſcopus eſſe nullatenus poteſt, quia contra omnem Canonicam inſtitutionem factus eſt, alios vltra nō perdat, & ille qui cōtra morē antiquū eum ordinare preſumpſit Canonū vindictæ ſubiaceat.* Quæ quidem nullomodò repugnant Canoni pudenda, qui eidem Pelagio tribuitur in Decreto Gratiani cauſa 24. q. 1. & in aliam ſententiam ſupra citatus eſt. Quicquid ſit ex iſtis Pelagij Epiſtolis manifeſtò apparet Summum Pontificem ad Principum ſæcularium brachium confugiſſe. Et hæc in Italiâ. Apud nos verò Concilium Matiſconenſe Canone ſupra citato veterem conſuetudinem de puniendis authoritate iudicum ſæcularium Clericis homicidij, furti, vel maleficii reis diſertis verbis confirmauit, & Francorum Epiſcopi non niſi apud iudices regios atrociorum Criminum rei fuerunt delati. Scio quidem & Prætextatum Rothomagenſem ſub Rege Chilperico, & Ebbonem Remenſem ſub Ludouico Pio, alioſque nonnullos ob Maieſtatis Crimen in Synodis Epiſcoporum iudicio damnatos fuiſſe; ſed hoc Regum Chriſtianiſſimorum humanitati tribuendum eſt, qui ne viderentur in propriâ cauſâ iudices ſeueriùs agere, ideo Epiſcoporum Cōcilio animaduerſionem reliquerunt. Qua in re ſi quidem ſeſe mitiores & remiſſiores præſtitêre, non idcirco imminui ſuprema eorum authoritas potuit, à qua ſua ſponte deſcendere voluerunt, vt lenitati & clementiæ locum darent. Imo Leo IV. Papa Regiæ ſe ſubmittens poteſtati Regi Ludouico rationem reddidit, quòd aduerſus Saracenorum copias Romanos in armis habuiſſet, & illius etiamnum exſtat Epiſtola in qua Regi hæc ſcribit. *Nos ſi incompetenter aliquid egimus & in ſubditis legis tramitem non conſeruauimus, veſtro ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare iudicio, quoniam ſi nos qui aliena debemus corrigere peccata, peiora committimus, certè non veritatis diſcipuli, ſed (quod dolentes dicimus) erimus præ cæteris erroris magiſtri. Inde magnitudinis veſtræ magnopere clementiam imploramus, vt tales ad hæc quæ diximus perquirenda miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet Imperialis gloria) diligenter exquirant. Et non tantùm hæc ſola quæ ſuperius diximus quærimus vt examuſſim exagitent, ſed ſiue minora, ſiue etiam maiora illis ſint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in poſterum nihil ſit quod ex eis indiſcuſſum vel indefinitum remaneat.* Et hæc refert Gratianus in Decreto cauſa 2. q. 7. C. nos ſi incompetenter. Ad quem locum adnotat Gloſa aliorum iudicio Papam ſe ſubiicere poſſe argumento l. eſt receptum. D. de iuriſd. om. iud. ad quam notat Alexander de Imola Francorum Regem etiam in ſuâ cauſa iudicem eſſe poſſe, hac ratione quod neminem in temporalibus ſuperiorem agnoſcat pręter Deum, quod & alij Doctores Itali ſcripſerunt, & Princeps noſter Philippus Pulcher Franciæ & Nauarræ Rex acerrimus Gallicanæ libertatis & Regij ſtatus defenſor Bonifacio Papæ VIII. idem ſcripſit anno M.CCCII. Et quod de Rege Francorum hîc diximus, eadem ratione ad cęteros omnes, penes quos ius ſummæ poteſtatis eſt, ſine controuerſiâ extendi debet. At, inquiet aliquis, vera quidem hæc ſunt & locum habent cum de crimine Maieſtatis agitur. Imò & ſuperioribus exemplis probatum eſt etiam in homicidio & aliis atrocioribus delictis idem obtinere, quæ quamquam abundè ſufficere potuiſſent, libet tamen & inſuper hoc addere, quod in Concilio Sueſſionenſi ſub Carolo Caluo Imperatore & Rege Francorū contigit certè memoria dignum. In eo enim cùm duo Monachi in Crimen vocati eſſent

quo-

quòd de Pipino, qui in monaſterium ad perpetuum relegatus erat, liberando conſpiraſſent, congregati cum Abbate cæteri Cœnobitæ ſpectatâ facinoris atrocitate, cuius animaduerſionē ideo ad ſe nō pertinere rati ſunt, Monachos illos expellendos decreuerunt, vt vindictæ publicæ, & pœnis à Laicis iudicibus inferendis ſubiicerentur, quia crimen Monachorum (inquiebant) ſuperare videretur aliorum CVLPAS VSITATAS, quibus verbis docti in foro Pariſienſi Iuriſconſulti obſeruarunt diſtinctionem fieri inter delictum commune quod vocant & priuilegiatum, non quod iudex Laicus in quibuſdam aliis caſibus aduerſus Clericos decernere non poſſit, ſi enim verbi gratiâ in cauſâ coram iudice Laico pendenti Clericus falſum commiſerit, vel ſi agatur de indulgentiâ à Principe conceſſâ, aut de inobedientiâ Clerici contra prohibitionem aliquam à Regiis iudicibus factam venientis, certum eſt huiuſmodi criminum cognitionem & coercitionem ad iudicem ſæcularem pertinere, quod expreſſum eſt in libro forenſis praxeos qui Parlamenti ſtilus inſcribitur, vbi pleraque in hanc rem adnotat periti ſſimus Galliæ & Germaniȩ Iuriſconſultus Carolus Molinęus, cuius authoritatem ſequuntur etiam illi qui ſe Catholiciſſimos dicunt, Hiſpani, qui vt habemus Gallicana Concilia, quæ ſecularem iuriſdictionem commendant & tuentur, cuiuſmodi eſt Moguntinum & Cabilonenſe, in quibus de degradatione Clericorum quædam ſanctiones ſunt à Gratiano relatæ in Canone dictum eſt nobis 81. diſtinct. Ita & ipſi habent in Hiſpaniâ Concilij Toletani XII. conſtitutionem, quæ in magnis criminibus Clericos etiam à ſacris altaribus ex legum Moſaicarum præſcripto auellendos decernit, vt Regiis aſpectibus præſententur, & ſolus Princeps authoritatem ſuam interponat, & definiendi iudicandique poteſtatem habeat. In illis vero caſibus qui Priuilegiati dicuntur dubium non eſt quin Magiſtratus ſæcularis iudex ſit, id enim in Galliâ ſemper obſeruatum eſt & Deo iuuante ſemper obſeruabitur, neq. nos mouebit quod Hortenſius Caualcanus I.C. Fruizanenſis in ſuo tractatu dȩ Regio Brachio contra ſcripſerit, *cauendum eſſe tamquam ab igne ne facultas brachij Regij à Laicis concedatur directè neque per indirectum contra perſonas Eccleſiaſticas, à quibus* (inquit) *Laici omnino abſtinere debent.* Eccleſiam enim criminibus purgare, non eſt eam lædere. Nec quiſquam obiiciat quaſi pro Clericis dictum illud è ſanctiſſimi Regis & Prophetȩ Dauidis Pſalmo 104. *Nolite tangere Chriſtos meos.* Nec enim hȩc verba eum ſenſum recipere poſſunt, vt ex illis inferatur à iuriſdictione ſeculari Clericos eximi debere. Imò notāt pij & religioſi interpretes hæc à Deo Abimelech Regi Gerar dicta fuiſſe prohibendo ne Rex ille aut quiſpiam ex ſuis vnctos Domini tangeret, id eſt, ne iniuriam illis faceret, non autem, ne iure & legibus in ipſos agere & animaduertere poſſet, vt etiam colligere eſt ex his quæ ſequuntur, *Et in Prophetis meis nolite malignari.* Itaque cum in Clericorum perſonis crimina vindicantur, dicendum non eſt eos tamquam Chriſtos tangi, ſed potius vt Antichriſtos, cuiuſmodi ſunt quicumque Chriſto Domino & eius præceptis aduerſantur. Sunt & qui abutantur hac D. Bernardi ſententiâ *in criminibus ſeges noſtra eſt*, quam ita detorquent, vt ex eâ probare velint cauſas Clericorum criminales in foro tantùm Eccleſiaſtico eſſe tractandas, ſed alia mens fuit probi & ſancti viri, nimirum vt doceret monitionibus quoque Eccleſiaſticis crimina execrāda, vt flagitioſi terreantur. Audiant vero illi Richardum Cantuarienſem Archiepiſcopum in Epiſtola Richardo Vintonienſi, Gaufrido Helienſi, & Ioanni Noruicenſi Epiſcopis ſcripta, quȩ inter Epiſtolas Petri Bleſenſis exſtat numero 75. vbi ob iuriſdictionem ſȩcularem ab Eccleſiaſticis vſur-

patam ſic conqueritur & inuehitur: *Clerici* (inquit) *vel Epiſcopi occiſores Romam mittuntur, euntesque in deliciis cum plenitudine Apoſtolicæ gratiæ & maiore delinquendi audacia reuertuntur. Talium vindictam exceſſuum Dominus Rex ſibi vendicat, ſed nos eam nobis damnabiliter reſeruamus, atque liberam præbentes impunitatis materiam in fauces noſtras Laicorum gladios prouocamus. Ignominioſum eſt quod pro capra vel ouicula grauior, pro Sacerdote occiſo pœna remiſſior irrogatur. Sed his & durioribus digni ſumus qui iuriſdictionem alienam & nobis omnino indebitam ambitione temeraria vſurpamus. Nam & in corpore Decretorum & in Epiſtola ad Romanos hæc verba legiſſe meminimus. Sunt quædam enormia flagitia quæ potius per mundi iudices quam per Rectores & iudices Eccleſiarum vindicantur, ſicut eſt cum quis interfecit Pontificem, Apoſtolicum, Presbyterum, ſiue Diaconum, huius criminis reos Reges & Principes mundi damnant. Omnis equidem iuſtitia ideo exercetur, vt debita quiete gaudeat innocentia, & malignantium temeritas refrenetur, veruntamen in hac iuriſdictione maledicta, quam ambitioſè & ſuperbè præſumimus, Deum offendimus & Dominum Regem, viamque in Clericos malignandi tutiſſimam aperimus.* Hæc ille Richardus, qui ſic demum Epiſtolam ſuam concludit, *Reddẽtes igitur Deo quæ Dei ſunt, & Cæſari quæ ſunt Cæſaris, iuxta petitionem Domini Regis ei tantorum vindictam exceſſuum relinquamus, reis autem in mortis articulo conſtitutis, quia ſententiam lati Canonis incurrerunt, ſi abſolutionem poſtulauerint, & in hoc, & in aliis quantum poſſumus ſine ſcandalo & periculo Eccleſiæ humanitatis conſilium miſericorditer impendamus.* Innumeræ vero ſunt Regum noſtrorum ſanctiones, quæ nullo diſcrimine tam in Eccleſiaſticos quàm in Laicos pœnas ſtatuunt, ſed aliis prętermiſſis hîc ſufficiet de illâ mentionem facere, quam tulit Rex Franciſcus I. anno M. DXXXIX. præ cæteris notatu dignam, ad quam Ægidius Burdinus Procurator Regius Catholicus commentarium ſcripſit, in quo Moſaicam illam legem quæ homicidas & ſanguinum viros ab Altari abſtrahi iubet in vſum reuocandam eſſe docuit, nullâ admiſſâ diſtinctione Laicorum à Leuitis, vel contra Leuitarum à Laicis, quod huiuſmodi ſicarij & homicidæ ipſo facto priuilegio Clericali ſpoliati videantur, vt edixit Innocentius IV. Summus Pontifex in Concilio Lugdunenſi aduerſus eos quos Aſſaſſinos vocat & eorum receptatores. Multa quoque L. Seruinus ad rem noſtram ſpectantia diſſeruit in celebri actione Idibus Decembris anno Chriſti M.DCIII. pro Rege habitâ in cauſâ criminali inter viduam Antonij Mallæi in Nouiodunenſi Vrbe Aſſeſſoris Regij interfecti, & Eccleſiæ Nouiodunenſis Canonicos cædis accuſatos, vbi cùm rationibus & authoritatibus, tum etiam exemplis probauit Epiſcoporum & aliorum qui in Eccleſiâ dignitates gerunt audientiam & Iuriſdictionem, non tantùm in criminalibus delictorum communium cauſis, ſed & in ciuilibus, à Regibus ſpeciali conceſſione delatam, prudentiores tamen & ſanctiores Eccleſiaſticos eâ aut numquam aut certè admodum rarò vſos fuiſſe, cuius rei quoad ciuiles controuerſias teſtem produxit Nicephorum lib. 14. cap. 39. vbi ait *Syluanum Epiſcopum Troados, quoniam vir erat optimus, quum ij qui ſub eo erant Clerici, in cauſis vt nugis vndecumque inter eos, qui iudicio contenderent, prouenientibus, veluti nundinationem inſtituerent, ne quis ex Clero poſthac cauſam iudicaret conſtituiſſe, ſed ſupplicantium libellos acceptos vni ex fidelibus Laicis, quem præcipuè æqui & iuſti ſtudioſum eſſe ſciebat dediſſe, eique iudicio cauſarum commiſſo de iure contendentium nugamenta ad eum reieciſſe.* Addidit Seruinus quoad Capitalium cauſarum iudicia obiici non poſſe locos ſupra citatos ex Apoſtolorum, Patrum, Conciliorum, & ſacrarum legum, atque Conſtitutionum authoritatibus, maximè ex 7. Concilii Matiſconen

ſis

ſis Canone, nec etiam locum Euangelij à Bonifacio VIII. citatum in Extrauagante vnam ſanctam (*Ecce Duo ſunt gladij*) quod reſpondent Apoſtoli cùm antea dixiſſet Dominus, *Qui habet ſacculum tollat, ſimiliter & peram, & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium*, qui locus à Patribus tam Græcis quàm Latinis longè alio quàm Bonifacij ſenſu exponitur. Hinc enim Bonifacius arguit vtrumque gladium, tam ſpiritualem ſcilicet, quàm temporalem in manu Petri eſſe. Ergo & Eccleſiam vtriuſque poteſtatem habere. Sed euertit hanc interpretationem D. Athanaſius in dictis & interpret. S. Script. quæſt. 33. vbi interrogatione factâ quomodo illud intelligendum ſit, *Qui habet pallium vendat & emat gladium*, ſic reſpondet, *Hoc ideò dixit Dominus, vt Apoſtolus proditionem ſibi intentatam notam faceret, & aduentum Iudæorum. Ergo illud* (inquit) *nec omnino ſubticuit, ne à Iudæis turmatim venientibus terrerētur Apoſtoli, nec etiam penitus illis indicauit omnia, ne tenerentur aliquo metu.* Æquè aduerſatur Bonifacio D. Baſilij ſententia in Regulis breuioribus interrog. 251. ad eadem verba *qui non habet, vendat tunicam ſuam & emat gladium.* Ait enim *illud nequaquam præceptum eſſe ſed vaticinium Domini prædicentis Apoſtolos oblitos donorum & legis Domini gladio etiam rem gerere auſuros*, Nimirum quaſi dixiſſet, *vendet & emet gladium*; & ita imperatiuum loquendi modum pro vaticinandi modo vſurpari, quod in ſacris literis eſſe frequentius ex aliis locis idem Baſilius docet. Quòd ſi & Latinos Patres conſulere velimus, multa in eamdem ſententiam præclarè B. Auguſtinus in quæſtionibus mixtis quęſt. 104. quę prætermitti ſine errore non poſſunt. *Si Dominus* (inquit) *in Euangelio Lucæ nuncians bellum Iudaicum aduerſum ſe futurum diſcipulis ſuis dixit vt gladios pararent, quomodo poſtquam inceptum eſſet bellum Duce Scariothe, & videns Petrus Apoſtolus inſurgentes hoſtes protulit gladium & amputauit auriculam ſerui Sacerdotum, Dominus idem vetuit? Vt quid gladios parari iuſſit qui poſtmodum prohibuit percutere reum etiam mortis deſignans eum qui percuſſerit gladio, cùm non vtique iniuſtè videretur Apoſtolus percuſſiſſe?* Tum ſic reſpondet: *Quia* (inquit) *noua & mirabilis res futura erat, vt qui inaudita ſigna faciebat, ſic ſubitò humiliaretur, vt & verberibus ſubiiceretur & morti, ideo ne velut impræſcius hæc pati videretur, & vt Dei virtutem à ſe nullo modo receſſiſſe, imò ne diminutam quidem, ſed ita vt fuerat etiamnum ineſſe oſtenderet, illudque firmaret quod dixerat: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, hæc omnia ſic prædixit, vt de iis non dubitaret, ſed præſcius contra hæc ſe pararet, & hac cauſa gladios parari, non tamen occidi iuſſit.* Itaque eo permittente percuſſit Petrus, *vt dolorem faceret* (ait idem planè diuinus & Auguſtiſſimus Auguſtinus) *non vt occideret, quia nemini licet excepto iudice quemquam gladio occidere.* vel dicamus ex B. Hilarij mente, qui noſter Gallicus cothurnus, cum de percuſſo Pontificis ſeruo mentionem facit in cap. 32. ad Math. *Seruo Principis Sacerdotum* (inquit) *ab Apoſtolo auricula deſecatur, populo videlicet Sacerdotio ſeruienti per Chriſti Diſcipulum inobediens auditus exciditur, & ad capacitatem veritatis hoc quod erat inaudiens amputatur.* Videant iſta quicumque nuper in exitium & perniciem Reip. veſtræ ſcripta quædam atrociore ſtylo effoſſa ementito (vt melius præſumendum eſt) quorundam Cardinalium nomine in publicum emiſerunt: aſſerentes ex illis Domini verbis ad Petrum Apoſtolum OCCIDE ET MANDVCA, duplex eſſe Miniſterium Petri PASCERE ET OCCIDERE, quaſi verò quod de animalibus ad victum occidendis dictum eſt, ad hominum cædem & exterminationem pertineat. Videāt & illi qui tēporalē gladiū in poteſtate Petri, atq; ideo in Eccleſiā eſſe cōtēdūt, cū tamē D. Paulus in 2. ad Cor. Epiſt. c. 10. cōtrà dixerit. *Ar-*

ma

ma militia noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum. Ad ea vero, quę in ſupradictâ cauſâ Nouiodunẽſi obiiciebâtur à Reorũ Patronis de exemptione Clericorum à ſæculari iuriſdictione probauit Seruinus nihil ad rem ipſorum facere Concilij Calchedonenſis Canonem 17. ab eis citatum, qui ex illo Euangelij loco ſumptus eſt, *ſi frater tuus in te peccauerit, prius dic Eccleſiæ*, &c. nec etiam Carthaginenſe Concilium III. nec Mileuitanum, nec Veneticum 1. nec Pariſienſe, nec Matiſconenſis 1. Canonem VIII. nec Decretum Marcello Papæ adſcriptum in collectione Gratiani cauſa 2. q. 1. quod ab aliis Bonifacio Papæ tribuitur in Epiſtolâ ad Epiſcopos Galliarum, nec item Epiſtolam Papæ Martini I. nec Decretales S. Gregorii, nec alias Nicolai Papæ I. Epiſcopis Galliarum ſcriptas, nec Ioannis Papæ 8. ſanctionem quæ habetur in Canone ſi Imperator. diſtinct. 96. nec illam Vrbani Papæ quam recitat Richardus Cantuarienſis in Epiſtolâ ſupra citatâ, ſiue is fuerit Vrbanus I. quod non bene conſtat, ſiue Vrbanus II. in Concilio Claromontano vel alibi de iuriſdictione à Clericis præſumptâ aliquid ſtatuerit, nec etiam quod ait Innocentius III. in c. ſi diligenter. de foro compet. & Innocentius IV. in c. 2. de maioritate & obedientiâ. nec denique quod ſanxit Bonifacius VIII. cuius reſcripta in Galliis nullam vim habuerunt, illa maximè quæ Regni, & ſtatus libertatem lædunt, & Regiæ aduerſantur poteſtati. Etenim omnia illa decreta, reſcripta, & ſanctiones ita intelligi debent, vt vel inter Clericos tantùm in leuioribus controuerſiis, vel, ſi de delictis agatur, in communibus tantùm, non in atrocioribus ex ſæcularium Principum conceſſione iudicandis locum habere poſſint, iuxta exceptionem Canonis 7. Concilii Matiſconenſis ſuperiùs relati. Et hoc antea idem Seruinus in vindiciis ſuis tractauerat, ex quibus hæc tantùm quæ ad rem noſtram conducere videntur deſumpſi, *Si de delictis* (inquit) *agatur, aut commune crimen eſt, vt noſtri loquuntur, aut priuilegiatum. Ob commune delictum iudex Eccleſiaſticus pœnam in Clericos ſtatuit, qualis ſacris Canonibus ſancita & conſtituta eſt, non quidem ſanguinis, (nam iudicia capitis ab eo non exercentur) ſed Ieiunij & Cuſtodiæ, vel ſecundum alia vſitata Iudicia, quæ in Eccleſiis, Capitulis & Monaſteriis redduntur, vt Imperatoris Iuſtiniani tempore delinquentes Clerici in ea loca detrudebantur, quæ ipſe in authent. 79. apud quos oporteat Monachos &c. Decanica nuncupari dicit, noſtri Capitulum vocant. Quod ſi priuilegiatum crimen fuerit à Clericis admiſſum, vt ſi fidem publicam violauerint, & cœtu, concurſu, turba, ſeditione, conuocatis hominibus ſiue hoſtibus, ſiue aliis præter vſum itineris arma habuerint, vim denique fecerint, & bona aliena rapuerint, vel pecunias fiſci & publicas ſuſtulerint, tùm interueniente Regio Procuratore & iudice Laico cum Eccleſiaſtici fori Promotore & iudice de maleficio cognoſcitur, non vt Eccleſiaſticus pœnam Canonicam infligat, ſed puniendi maleficij ergo Regij Magiſtratus iudicium ſit.* Et his rationibus atque authoritatibus in illâ de homicidio Regii Aſſeſſoris Nouiodunenſis cauſâ ab ipſo repetitis motus Senatus Ægidium Montigniacum Canonicum, qui immani audaciâ & crudelitate cædem perpetrauerat ad forum Eccleſiaſticum noluit remittere, nec Capitulo Nouiodunenſi reddere, ſed ſupremo iudicio ſuo morti addixit. Quamobrem hæc eſt regula perpetuò ſeruanda, ſi Reges & Principes fidique & deuoti eorum ſubditi ſtatum politicum & Regni culmen & columen conſeruari velint, nempe vt cum de criminibus agitur, maximè grauioribus, non poſſint allegare PRIVILEGIVM, quod eo caſus veriùs PRAVILEGIVM diceretur, vt in Synodo quadam Anticiodorenſi Regum permiſſu conuocatâ ſancti Patres dixerunt. Et certè ipſorum etiam Clericorum intereſt, vt ita obſeruetur, ſi enim

in

in mundo tantùm ſunt, non etiam de mundo, ſane immundi eſſe non debent. Leges autem in Regno poſitæ ab omnibus tá Clericis, quàm Laicis probari & cuſtodiri debẽt. Statuta enim Laicorũ, quoad perſonas in Criminibus, & quoad res in temporali Dominio ligãt Eccleſiaſticos, ita vt & ipſi Epiſcopi apud nos ſacramentũ, hoc eſt vulgi verbo iuramentũ fidelitatis Regi præſtare teneantur.

Sed tandem, vt aliquid extremum habeat oratio mea, ſic concludam, non tãtum Reip. veſtræ cauſam agi, ſed & publicam omnium Chriſtianorum Principum, quibus eadem ſummi Imperij iura à Deo conceſſa ſunt, ideoque magnopere contendendum vt omnium quaſi in commune bonum cõcurrentibus votis & ſuffragiis veſtræ defenſionis æquitas adiuuetur, & intelligat Summus Põtifex vobis hac in parte illatam iniuriam ad omnes pertinere: quippe mundi Principes à rerum Dominatore Deo in ſupremâ authoritate conſtitutos, quam nõ homini conuellere fas nec abrogare, & quicquid ipſis in ſubditos placuit legis vigorem obtinere, nec alieno arbitrio poſſe reſcindi. Huiuſmodi veſtra Decreta ſunt, quibus quod à Principis & Senatus Placito robur acceſſit, alius quiſquam detrahere non poteſt, & quiſquis id tentauerit, certè in eo culpandus veniat quòd alieno negotio & rei ad ſe minimè pertinenti ſe curioſiùs immiſceat. Suis potius quiſque partibus defungatur, & ita faxit Opt. Max. vt ſummus Pontifex qui in æternâ vrbe Chriſti Eccleſiam regit, & Dei vicem gerit in terris tãto munere ſemper aliquid dignum faciat & ſentiat, eodemque inſpirante Numine cùm æquâ lance rationes omnes expenderit, tandem veritate & æquitate perſpectâ vobiſcum redeat in gratiam, & vos inuicem iungat firma pax & perpetuum concordiæ vinculum, ne alioqui (quod Deus auertat) exaſperatis odiis in mutuum exitium diſſidia concitentur, & illa quæ ſub Cœleſtis Libræ ſigno Romæ dies natalis fuit, ſubuerſo rerum ordine fatalis vrbi & orbi ſiet. Id ne accidat (inquam) abſtineat Rom. Pontifex ſuis querimoniis, ſuis imprecationibus, & diris maledictis, in acta Senatus & Reip. veſtræ nihil ſibi iuris adſumat, ſed ex animi veſtri ſẽtẽtiâ valere patiatur, eiuſque Decretis in totum acquieſcat, Priuilegia etiam quæcumque vobis ab ipſius prædeceſſoribus conceſſa ſunt, in quantum opus fuerit, adprobet, confirmet & rata habeat, ſibi in memoriam reuocans quæ Sanctiſſimus Gregorius Papa I. dixit in C. ſi ea 25. q. 1. *Si ea deſtruerem* (inquit) *quæ anteceſſores mei ſtatuerunt, non conſtructor ſed euerſor eſſem, & eſſe iuſtè approbarer teſtante veritatis voce, quæ dicit, Omne Regnum in ſe diuiſum non ſtabit.* Quod ſi neque rationum pondera, neque veritatis vires, nec denique hominum quæuis ſuffragia vobis profuerint, non ideo tamẽ aut veſtra ſpes infringatur, aut langueſcat induſtria. Vobis aderit maximus ille Imperiorum, Regnorum, & Rerumpublicarum præſes ac ſeruator Chriſtus, *quem habemus Pontificem qui poteſt compati infirmitatibus noſtris* (inquit D. Paulus ad Hebræos cap. 4.) Hunc adire ſupplices, & ex Apoſtoli conſilio *accedite cum fiduciâ ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamini, & gratiam inueniatis in auxilio opportuno.* Huc potiſſimùm vobis collineandum eſt, imò non in alium ſcopum veſtra conſilia dirigenda, vt in eo ſolo quieſcatis qui rerum omnium & principium & finis eſt, & in quo mihi finis huius ſcriptionis, donec alia quę de bonis Emphiteuticis & de nullitate itèm Cenſuræ à me deſideras, denuò aggrediar: quod me facturum polliceor, & quicquid ingenio, labore, gratiâ valeo & poſſum, totum illud (in quantum & pietatis & æquitatis ratio patietur) in dignitatem & amplitudinẽ Reip. veſtrę cùm conſeruandã tũ etiam illuſtrandam conuerſurũ, idq; tãtibi perſuaſum velim (vir illuſtriſſime) quàm eſſe me & fore ſẽper deuotiſſimũ.

BS 35207